

نگاهی کاربردشناسی به کلام امام خمینی(ره) در مورد اصل ولایت فقیه؛ بررسی انواع پیش‌انگاری‌ها

سیده‌مریم فضائلی^۱
مریم‌سادات طیرانی^۲

چکیده

در این پژوهش که روش آن از نوع توصیفی- تحلیلی است، سعی داریم چهل و سه جمله‌ی امام خمینی(ره) در مورد اصل ولایت فقیه را براساس انواع پیش‌انگاری‌ها بررسی و تحلیل کنیم. نتایج تحقیق نشان می‌دهد پیش‌انگاری‌های وجودی، واقعیت‌پذیر، واژگانی، ساختاری و واقعیت‌ناپذیر در کلام امام(ره) وجود داشتند؛ اما پیش‌انگاری خلاف‌واقع در کلام وی مشاهده نشد. نبود این پیش‌انگاری در کلام امام(ره) بیانگر این است که اساساً موضوع ولایت فقیه امر و موضوعی خلاف واقع نیست بلکه واقعیت وجودی دارد. از میان پیش‌انگاری‌های موجود در کلام امام(ره)، پیش‌انگاری وجودی با درصد فراوانی ۷۰٪ نسبت به سایر پیش‌انگاری‌ها بسامد بیشتری داشته است. نتیجه‌ی آزمون آماری کای‌دو نیز نشانگر این است که میان بسامد این پیش‌انگاری با بسامد پیش‌انگاری واژگانی - که رتبه‌ی دوم فراوانی را دارد- و بالطبع با سایر پیش‌انگاری‌ها که بسامد کمتری دارند، تفاوت معناداری وجود دارد. در پیش‌انگاری وجودی، امام داشتن دانش مشترک در سه زمینه را درست دانسته است یا اینکه مخاطبان کلام امام (ره) این فرض‌ها را از پیش می‌دانسته‌اند. این فرض‌ها یا دانش‌های قبلی عبارت‌اند از: دانش مشترک در زمینه‌ی کلی مباحث فقیه، ولی فقیه و ولایت داشتن فقیه؛ دانش مشترک در زمینه‌ی مسائل دینی و اعتقادی؛ دانش مشترک در زمینه‌ی مباحث حکومتی و سیاسی کشور. برای اینکه ارتباطی مؤثر و دو سویه میان امام(ره) و مخاطبان‌ش شکل بگیرد و عمل انتقال پیام و درک پیام به‌گونه‌ای کارآمد رخ دهد، مخاطبان امام(ره) می‌بایست علاوه‌بر داشتن دانش مشترک قبلی درباره‌ی مباحث مربوط به فقیه، ولی فقیه و ولایت فقیه، درباره‌ی مسائل دینی و اعتقادی و مباحث حکومتی و سیاسی کشور نیز دانش مشترک قبلی داشته باشند تا بتوانند درک درست‌تری از کلام امام درباره‌ی ولایت فقیه داشته باشند.

کلیدواژه‌ها: کاربردشناسی، پیش‌انگاری، امام خمینی(ره)، ولایت فقیه

Email: ma.fazaeli@stu-mail.um.ac.ir

۱- دانشجوی دکتری زبان‌شناسی همگانی، دانشگاه فردوسی مشهد
(نویسندهٔ مسئول)

Email: mtayarani@yahoo.com

۲- دانشجوی کارشناسی‌ارشد زبان‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد

۱. مقدمه و طرح مسئله

واژگان «ولایت، مولا، ولی، مولی، اولی، تولاء و نظایر آن همه به لحاظ لغوی از ماده‌ی «ولی» مشتق شده‌اند. این ماده با معانی مختلف در قرآن کریم فراوان به کار رفته است (علوی، ۱۳۸۴). از لحاظ لغوی، ولایت به فتح واو به معنای نصرت، محبت و یاری کردن است و به کسر واو در معنای امارت و سلطان و حکومت است و معنای اصلی آن همان طور که راغب اصفهانی ذیل «ولی» بیان کرده، قرب و نزدیکی دو شیء به یکدیگر است؛ به گونه‌ای که فاصله‌ای وجود نداشته باشد (راغب اصفهانی، ۱۴۰۴). این قرب افزون-بر قرب مادی، قرب معنوی را نیز دربر می‌گیرد (مطهری، ۱۳۸۴: ۱۴). در اصطلاح، «ولایت» به معنای سرپرستی و سلطه داشتن بر فرد یا افرادی معین است و بیانگر نوعی حق دخالت و اعمال نظر در امری برای شخصی خاص است. در اصطلاح فقها، «ولایت» سلطه بر غیر به حکم عقل یا شرع، در بدن یا مال یا هر دو است. این سلطه می‌تواند اصالتاً یا عرضاً لحاظ شود (بحرالعلوم، ۱۳۶۲: ۲۱۰). نص صریح آیات قرآنی چون «... مالهم من دونه من ولی و لایشرک فی حکمه احدا» (کهف/آیه ۲۶)، «الله ولی الذین امنوا یخرجهم من الظلمات الی النور...» (بقره/ آیه ۲۵۷)، بیانگر این است که ولایت مطلق تنها از آن خداوند است و هیچ کس جز او ولی مردم نیست. مطابق آیات و روایات و اعتقادات مسلم شیعه، ولایت برای عده‌ای از انبیاء از جمله پیامبر اسلام (ص) و ائمه (ع) نیز ثابت شده است. از آنجایی که قانون الهی و دین اسلام نمی‌تواند بدون مجری و ولی باشد، بنابراین بایستی در همه‌ی زمان‌ها کسی باشد که شرعاً ولایت امر را دارا باشد تا با اعمال ولایت، احکام اسلام را اجرا نماید؛ مشکلات مسلمین را حل و فصل کند؛ مصالح عمومی جامعه را تأمین نماید و جامعه را از گزند دشمنان مصون دارد. تردیدی نیست تنها کسی که می‌تواند در عصر غیبت امام زمان (ع) مصداق ولی امر باشد، فقیهی جامع‌الشرایط و واجدالشرایط است. بر همین اساس است که مفهوم ولایت فقیه مطرح می‌شود و از امور مسلم فقه شیعه محسوب می‌شود. پیروزی انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی (ره) به اصل ولایت فقیه اعتبار و وجهه‌ای قانونی بخشید و براساس اصل پنجم قانون اساسی، ولایت فقیه عادل در رأس نظام سیاسی جمهوری اسلامی قرار گرفت. شناخت و بررسی و تأمل در افکار و اندیشه‌های شخصیت‌های بزرگ و تاریخ‌ساز، به‌خصوص هنگامی که همه‌ی اقشار به‌صورتی ملموس تأثیر و نفوذ افکار و آرای آن‌ها را درک می‌کنند، همیشه امری درخور توجه و مهم بوده است. شناخت شخصیت و افکار امام خمینی (ره) نیز از این امر مستثنی نیست. امام خمینی (ره) به‌عنوان رهبر فقیدی که پیروزی انقلاب اسلامی مرهون راهنمایی‌های او است، در توضیح نظری و عملی اصل ولایت فقیه سهم عمده و برجسته‌ای داشته است و به‌تفصیل در این باره نظریه‌پردازی کرده است و سعی در احیای دین خدا داشته است؛ از این رو، بررسی اندیشه‌های ایشان در مورد ولایت فقیه امری درخور توجه است. تاکنون پژوهش‌هایی توصیفی در زمینه‌ی بررسی دیدگاه و اندیشه‌های امام (ره) در مورد اصل فقیه صورت گرفته است که عبارت‌اند از: اخوان کاظمی (۱۳۷۸)؛ وریج کاظمی (۱۳۸۱)؛ اکبری معلم (۱۳۸۳)، تاجیک (۱۳۸۵) و رشادتی (۱۳۸۶)؛ اما علاوه بر این نوع تحقیقات، می‌توان افکار امام (ره) را درباره‌ی اصل ولایت فقیه براساس علم زبان‌شناسی و مباحث مطرح در این

رشته‌ی علمی بررسی کرد. از جمله‌ی این مباحث، پیش‌انگاری^۱ است که در حوزه‌ی علم کاربردشناسی زبان قرار دارد. در این مقاله سعی داریم تا انواع پیش‌انگاری‌های وجودی، واژگانی، ساختاری، واقعیت‌پذیر، واقعیت‌ناپذیر و خلاف واقع را در چهل و سه جمله‌ای که امام خمینی(ره) در مورد ولایت فقیه و مباحث مربوط به آن بیان داشته‌اند، بررسی کنیم. از آنجایی که تاکنون پژوهشی بر روی کلام امام خمینی(ره) در مورد اصل ولایت فقیه براساس انواع پیش‌انگاری‌ها صورت نگرفته است، هدف از انجام این تحقیق دریافتن این است که چه نوعی از پیش‌انگاری در کلام امام(ره) درباره‌ی اصل ولایت فقیه وجود دارد؟؛ بسامد کدام‌یک از انواع پیش‌انگاری‌ها بیشتر است؟ در آن نوع پیش‌انگاری امام(ره) به‌عنوان گوینده‌ی کلام داشتن چه دانش(هایی) را از سوی مخاطبان‌شان در زمینه‌ی موضوع ولایت فقیه، بدیهی و از پیش-انگاشته تلقی کرده‌اند؟؛ به‌طوری‌که وجود آن دانش(های) مشترک برای شکل‌گیری ارتباط دوسویه مؤثر میان امام و مخاطبان و درک کلام وی در باب ولایت فقیه امری ضروری است.

۲. روش‌شناسی پژوهش

روش این تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی است. در این پژوهش دو معیار در انتخاب داده‌ها (چهل و سه جمله‌ی امام خمینی(ره) درباره‌ی ولایت فقیه) لحاظ شده است: معیار اول اینکه جملات، دیدگاه امام(ره) را در مورد اصل ولایت فقیه، فقیه و اختیارات آن نشان دهند. معیار دوم، سهولت دسترسی به کتبی بود که در آن‌ها دیدگاه امام در مورد ولایت فقیه بیان شده بود. جملات از کتب *کشف‌الاسرار*، *البیع*، *صحیفه امام* و *ولایت فقیه* انتخاب شده‌اند. براساس این معیار، شیوه‌ی نمونه‌گیری داده‌ها، نمونه‌گیری سهل‌الوصول است.

۳. سیر اندیشه‌ی ولایت فقیه

باوجود پیشینه‌ی طولانی بحث «ولایت فقیه»، مسئله‌ی ولایت فقیه در عصر غیبت امروزه در کانون توجه گفتگوها و مباحث علمی به‌ویژه در حوزه‌ی علوم کلام، سیاست و فقه قرار دارد. در اندیشه‌ی شیعی، نظریه‌ی ولایت فقیه از مباحث دامنه‌دار و بحث‌انگیز در تاریخ اسلام به‌شمار می‌آید که منشأ چالش‌های علمی و نظری فراوانی بوده است. عالمان شیعی در طول قرون گذشته هرکدام از منظری و دیدگاهی به مسئله‌ی ولایت فقیه نگریسته‌اند و به غنا و روشنمندی هر چه بیشتر آن کمک شایانی کرده‌اند؛ به‌ویژه اینکه تجربه‌های سیاسی قرن اخیر فرصتی برای فقهای شیعی بود تا این نظریه را در عمل بیازمایند. اگرچه درباره‌ی همهی جزئیات اختیارات ولی فقیه میان فقها و علما اجماع نظر نبوده است، اما در طول قدمت هزارساله‌ی نظریه‌ی ولایت فقیه همواره افرادی از آن سخن رانده‌اند و نوشته‌اند. براساس تحقیقی که علی‌محمدی در مورد سیر تحول اندیشه ولایت فقیه انجام داده است، به‌اختصار می‌توان گفت سیر اندیشه‌ی سیاسی ولایت فقیه از قرن چهارم تا پایان قرن هفتم هجری در آثار افرادی چون کلینی، شیخ

صدوق، شیخ مفید، ابی‌الصلاح حلبی، شیخ طوسی، قطب راوندی، ابن‌ادریس و خواجه نصیرالدین طوسی نمایان بوده است. افرادی چون علامه حلی و شهید اول از قرون هشتم تا دهم هجری به بحث ولایت فقیه توجه داشته‌اند. از قرون دهم تا سیزدهم هجری، اندیشه‌ی ولایت فقیه در افکار شخصیت‌هایی چون محقق کرکی، شهیدثانی، محقق اردبیلی، محمدتقی مجلسی، محمدباقر مجلسی و فیض کاشانی وجود داشته است. از جمله افرادی که در قرون سیزدهم و چهاردهم هجری اندیشه‌ی سیاسی ولایت فقیه داشته‌اند، وحید بهبهانی، سیدمحمدجواد عاملی (صاحب مفتاح‌الکرامه)، صاحب ریاض، محقق نراقی، شیخ مرتضی انصاری و سیدمحمد بحرالعلوم بوده‌اند. در نیمه‌ی قرن چهاردهم هجری نظریه‌ی خاص میرزامحمد حسین نائینی درباب ولایت فقیه مطرح بوده است. اندیشه‌ی ولایت فقیه در قرن پانزدهم در آرای آیت‌الله بروجردی، آیت‌الله خویی و شهید صدر آشکار بوده است (علی‌محمدی، ۱۳۸۷: ۷-۱۲). از دیگر فقهایی که در قرن پانزدهم درباب ولایت فقیه نظریه‌پردازی کرده‌اند، امام خمینی (ره) است. وی از جمله فقهایی است که از همان دوران جوانی و در نخستین آثار خود بر ضرورت وجود فقها در تشکیل حکومت اسلامی تأکید داشته است و به‌عنوان فقیهی است که توانسته نظریه‌ی اصل ولایت فقیه را به‌طور عملی در جامعه پیاده نماید و تجلی آن را به‌صورت تشکیل حکومت اسلامی به همگان نشان دهد.

۴. پیش‌انگاری

پیش‌انگاری از جمله مباحث موردتوجه در حوزه‌ی کاربردشناسی زبان است که پیش از ارائه‌ی توضیحاتی درباب آن لازم است به‌اختصار، درباره‌ی کاربردشناسی توضیح داده شود. کاربردشناسی که مطالعه‌ی ارتباط میان صورت‌های زبانی و کاربران آن‌ها است، علاوه بر آواشناسی، واج‌شناسی، ساخت‌واژه، نحو و معنی‌شناسی، از شاخه‌های زبان‌شناسی است. کاربردشناسی به مطالعه‌ی کاربرد زبان توسط کاربران آن و بررسی زبان در بافت می‌پردازد. کاربردشناسی مطالعه‌ی ارتباط است؛ مطالعه‌ی اینکه چگونه زبان به‌کار برده می‌شود. این مطالعه براساس فرض تقسیم‌بندی دانش زبانی و شیوه‌ای که مورداستفاده قرار می‌گیرد، است. هدف کاربردشناسی فراهم‌ساختن مجموعه‌ای از اصولی است که تعیین‌کننده‌ی این هستند که چگونه دانش زبانی و منطق کلی^۱ در فرایند درک زبان باهم تعامل دارند (Kempson, 2001: 396). به‌عقیده‌ی یول (۲۰۰۰) کاربردشناسی مطالعه‌ی معنا است؛ اما معنایی که گوینده/ نویسنده آن را منتقل و شنونده/ خواننده آن را برداشت می‌کند؛ بنابراین، کاربردشناسی بیشتر با تحلیل منظور افراد از پاره‌گفتارهایشان^۲ سر و کار دارد تا با معنای خود کلمات یا عباراتی که به‌کار می‌برند. کاربردشناسی بررسی معنای موردنظر گوینده یا منظور وی است (Yule, 2000: 3). لازم است توضیح داده شود که معنای زبانی متفاوت از معنای کاربردشناختی است؛ به‌عنوان مثال، در جمله‌ی «هوا گرم است»، معنای زبانی عبارت است از معنای یک‌یک واژگان «هوا»، «گرم»، «است» به‌همراه روابط

1. general reasoning

2. utterances

دستوری‌ای که میان واژگان یاد شده برقرار است؛ اما معنای کاربردشناختی یا بافتی، منظور گوینده از بیان این جمله است که با توجه به عناصر موقعیتی همچون بافت زمانی، بافت مکانی، فاصله‌ی اجتماعی که میان گوینده و مخاطبش وجود دارد، مشخص می‌شود. گوینده در بافتی معین با کاربرد جمله‌ی «هوا گرم است»، با بیانی غیرمستقیم از مخاطب خود می‌خواهد تا پنجره را باز کند.

همان‌طور که یاد شد، از جمله مقولاتی که امروزه در حوزه‌ی کاربردشناسی زبان مطرح است، مقوله‌ی «پیش‌انگاری» است که برای نخستین بار استراوسن آن را مطرح کرد. پیش‌انگاری ساختار زبانی را با بافت فرازبانی براساس استنباط‌هایی که درباره‌ی این بافت زبانی از خود ساختار زبانی می‌تواند شکل بگیرد، مرتبط می‌کند (Ehram, 1993: 149-150). بنابه تشخیص زبان‌شناسان و فیلسوفان، زبان‌های طبیعی ابزارهایی هستند برای تمایز میان نکته‌ی مهم یک پاره‌گفتار، محتوای اظهاری و نیز اطلاعاتی که باید به‌عنوان اطلاعات پیش‌زمینه برای شرکت‌کنندگان در یک مکالمه؛ یعنی پیش‌انگاری در نظر گرفته شود (Chemla & Bott, 2011: 1).

پیش‌انگاری فرضی است که گوینده یا نویسنده درباره‌ی آنچه که درست است، دارد یا اینکه فرضی است که از پیش، شنونده یا خواننده آن را می‌داند (Yule, 2007: 1). پیش‌انگاری یکی از انواع روابط معنایی در سطح جملات زبان است که براساس آن می‌توان برحسب اطلاعات موجود در درون یک جمله به اطلاعات دیگری دست یافت (صفوی، ۱۳۸۳: ۱۳۹-۱۳۸). جمله‌ی «برادر بهمن از مالزی برای من نامه‌ای فرستاده است»، دو پیش‌انگاری به‌صورت زیر دارد: «علامت << به معنای این پیش‌انگاری را دارد، است.

برادر بهمن << بهمن برادر دارد.

از مالزی برای من نامه‌ای فرستاده است << برادر بهمن در مالزی است.

کسی که جمله ذکر شده در بالا را بیان می‌کند، این پیش‌انگاری‌ها را دارد که بهمن برادری دارد و برادر او در مالزی است. در واقع، این گوینده/ نویسنده است که پیش‌انگاری دارد. پیش‌انگاری‌ها، افکار قالبی و پیش‌دوری‌ها، زیرساخت استدلال و استنتاج گوینده/ نویسنده را شکل می‌دهند. بررسی پیش‌انگاری‌ها به تحلیل‌گر این امکان را می‌دهد تا بتواند به لایه‌های زیرین یا اهداف واقعی گفته‌ها یا نوشته‌های صاحب اثر دست یابد. معمولاً اطلاعات داده‌نشده بسیار بیشتر از اطلاعات داده‌شده است؛ اما خواننده/ شنونده کمبود اطلاعاتی‌ای را احساس نمی‌کند. علت این امر وجود توافق ضمنی بین نویسنده/ گوینده یا خواننده/ شنونده است که گوینده/ نویسنده مطمئن است که خواننده/ شنونده یا به آن اطلاعات نیاز ندارد و یا آن‌ها را خودش دارد. درحقیقت، این اطلاعات به‌ظاهر داده‌نشده، از طریق استنتاجی طبیعی از اطلاعات داده‌شده به‌دست می‌آید. اگر در گفتار یا نوشتار از پیش‌انگاری استفاده نمی‌شد و جزء به جزء همه‌ی اطلاعات بیان یا نوشته می‌شد، زبان دچار چنان اطنابی می‌شد که نه‌تنها گفته یا نوشته ملال‌آور می‌شد، بلکه نهایتی برای دادن توضیحات و جزئیات وجود نمی‌داشت و ارتباط مختل می‌گشت (صلح‌جو، ۱۳۷۷: ۱۱ و ۱۴).

نکته‌ای که دربارهٔ پیش‌انگاری لازم به‌نظر می‌رسد این است که هنگامی که جمله‌ای (پاره‌گفتاری) به صورت منفی تبدیل شود، صدق پیش‌انگاری آن باقی می‌ماند. وجود پیش‌انگاری در یک جمله می‌تواند از طریق کاربرد تست منفی شناسایی شود؛ برای مثال، پیش‌انگاری جمله‌ی «دوست احمد به مسافرت رفت»، «احمد دوست دارد» می‌باشد. اگر صورت منفی همین جمله را در نظر بگیریم؛ یعنی «دوست احمد به مسافرت نرفت»، پیش‌انگاری آن همان پیش‌انگاری جمله‌ی مثبت خواهد بود.

۵. مبانی نظری پژوهش

برای تحلیل چگونگی بیان فرض‌های گویندگان باید توجه کرد که پیش‌انگاری با کاربرد شمار زیادی از کلمات، عبارات^۱ و ساختارها در ارتباط است. این صورت‌های زبانی را به‌مثابه‌ی شاخص‌های پیش‌انگاری بالقوه^۲ در نظر می‌گیریم که فقط هنگامی به پیش‌انگاری‌های واقعی^۳ تبدیل می‌شوند که گوینده آن‌ها را در بافت کلامی به‌کار برد. پیش‌انگاری‌ها بر شش نوع هستند (Yule, 2000: 27-30) که در ذیل، هر یک را با ارائه‌ی مثال‌هایی معرفی می‌کنیم. مثال‌ها از منبع یادشده که تعاریف انواع پیش‌انگاری‌ها از آن بیان شده، نیستند.

۱- پیش‌انگاری وجودی^۴

این نوع پیش‌انگاری‌ها در ساختارهای ملکی و نیز هر عبارت اسمی معرفی می‌شوند.

مثال: الف) ماشین همسایه << همسایه ماشین دارد.

ب) دانش‌آموز باهوش << دانش‌آموز باهوش وجود دارد.

ج) پادشاه قطر << قطر پادشاه دارد.

۲- پیش‌انگاری واقعیت‌پذیر^۵

پیش‌انگاری حاصل از افعالی مانند «دانستن»، به‌منزله‌ی یک واقعیت محسوب می‌شود. شماری دیگر از افعال نظیر «فهمیدن»، «متأسف بودن» و نیز عباراتی که شامل فعل «بودن» به‌همراه صفاتی چون «آگاه»، «عجیب» و «خوشحال» هستند، پیش‌انگاری واقعیت‌پذیر دارند.

مثال: الف) او نفهمید که علی در کتابخانه است << علی در کتابخانه است.

ب) عجیب نیست که او در زمستان به سفر رفته است << او در زمستان به سفر رفته است.

ج) متأسفیم که او در کلاس نیست << او در کلاس نیست.

۳- پیش‌انگاری واژگانی^۶

1. phrase
2. potentials presuppositions
3. actual presuppositions
4. existential presupposition
5. factive presupposition
6. lexical presupposition

در این نوع پیش‌انگاری، تعبیر یک واژه براساس معنی بیان‌شده (لفظ) و معنی بیان‌نشده (پیش‌انگاری) صورت می‌گیرد؛ مثلاً هر بار که بگویید کسی «از عهده‌ی انجام کاری برآمد»، معنی بیان‌شده‌ی آن این است که آن شخص به‌نحوی موفق به انجام کار شده است؛ و هنگامی که می‌گویید کسی «از عهده‌ی انجام کاری بر نیامد»، معنی بیان‌شده این است که آن شخص موفق به انجام آن کار نشده است؛ اما در هر دو مورد یک پیش‌انگاری مشترک یا معنی بیان‌نشده وجود دارد و آن این است که «آن شخص در انجام آن کار کوشید»؛ بنابراین، براساس عرف زبانی، «موفق شد» معنی بیان‌شده^۱ و «تلاش کرد» معنی بیان‌نشده^۲ عبارت «از عهده برآمد» است. در پیش‌انگاری واژگانی، وقتی گوینده عبارتی خاص را به کار می‌برد، چنین تعبیر می‌شود که گویی دربردارنده‌ی معنی ناگفته‌ی دیگری است؛ درحالی‌که در پیش‌انگاری واقعیت‌پذیر کاربرد عبارتی خاص به‌این‌صورت تلقی می‌شود که گوینده صحت اطلاعاتی را که بیان می‌کند، از قبل مفروض می‌داند. به‌عقیده‌ی لوینسون، در افعال استنباطی^۳ (مانند «از عهده برآمدن»)، افعال تغییر حالت^۴، تکراری‌ها^۵، افعال مربوط به قضاوت^۶، ساخت‌های مقایسه‌ای و تقابلی^۷ (Levinson, 1997: 181-184) پیش‌انگاری وجود دارد.

مثال: الف) دانش‌آموزان شروع به گله کردند << دانش‌آموزان قبلاً گله نمی‌کردند. (گله کردن، فعل تغییر حالتی است)

ب) مینا دوباره دیر به کلاس آمد << مینا قبلاً نیز دیر به کلاس آمده بود. (دوباره، تکراری است)
پ) نادر، مهرداد را به فراری‌بودن متهم کرد << نادر فکر می‌کند که مهرداد فراری است. (متهم کردن، فعلی قضاوتی است)

ت) زبان‌شناسی پروین بهتر از سارا است << سارا زبان‌شناس است. (بهتر از، ساختی تفضیلی است)
۴- پیش‌انگاری ساختاری^۸

افزون بر پیش‌انگاری‌هایی که با برخی کلمات و عبارات پیوند دارند، نوعی دیگر از پیش‌انگاری‌ها با عنوان پیش‌انگاری‌های ساختاری وجود دارند که در آن‌ها تحلیل ساختارهای جمله بر این اساس صورت می‌گیرد که این ساختارها در قالبی متعارف و منظم، صحت پاره‌ای از ساختار خود را از قبل مفروض می‌دانند. گویندگان چنین ساختارهایی را به این دلیل به کار می‌برند تا اطلاعات موردنظرشان را پیش‌انگاری‌شده تلقی کنند و به‌این‌ترتیب شنونده آن را به‌مثابه‌ی امری صحیح بپذیرد؛ مثلاً ساختارهای پرسشی که با

1. asserted meaning
2. non-asserted meaning = presupposed
3. implicative verb
4. change of state verbs
5. iteratives
6. verbs of judging
7. comparisons and contrasts
8. structural presupposition

کلمات پرسشی مانند کجا، چه موقع، چه کسی همراه هستند، با این پیش‌انگاری تعبیر می‌شوند که اطلاعاتی که بعد از این کلمات پرسشی می‌آیند، منظور اصلی گوینده هستند.

مثال: از کجا دوچرخه را خریدی؟ << تو دوچرخه خریدی.

جملات اسنادی^۱، جملات شبه‌اسنادی^۲ و بندهای موصولی توضیحی یا غیرمحدودکننده^۳، پیش‌انگاری ساختاری دارند (Ibid: 182). مثال‌های پیش‌انگاری‌های جملات اسنادی و شبه‌اسنادی به ترتیب به صورت زیر است:

الف) بهمین بود که کتاب را از قفسه برداشت << کسی کتاب را از قفسه برداشت.

ب) آنچه که بهمین برای او نوشت، نامه بود << بهمین چیزی را برای او نوشت.

بندهای موصولی توضیحی بندهایی هستند که در بردارنده‌ی اطلاعاتی اضافی هستند (Ibid).

مثال: مینا که پارسال جایزه‌ی نوبل ادبی را دریافت کرد، بهترین دانشجو بود << مینا پارسال جایزه‌ی نوبل ادبی را دریافت کرد.

۵- پیش‌انگاری واقعیت‌ناپذیر^۴

تا اینجا فقط بافت‌هایی را بررسی کردیم که پیش‌انگاری‌هایشان صحیح فرض شده‌اند؛ اما پیش‌انگاری‌های واقعیت‌ناپذیری نیز وجود دارند که نادرست‌بودنشان مفروض است. افعالی مانند «خواب دیدن»، «خیال کردن»، و «وانمود کردن» این پیش‌انگاری‌ها را دارند که آنچه پس از آن‌ها می‌آید، نادرست است.

مثال: الف) خواب دیدم که بیمار بودم << بیمار نبودم.

ب) او وانمود می‌کند که دانشمند است << او دانشمند نیست.

۶- پیش‌انگاری خلاف واقع^۵

ساختارهایی وجود دارند که پیش‌انگاری‌های آن‌ها نه تنها درست نیست، بلکه حتی خلاف واقعیت یا مغایر با واقعیت است.

مثال: اگر ثروتمند بودم، به تو کمک می‌کردم << ثروتمند نیستم.

۶. بررسی پیش‌انگاری‌ها در کلام امام(ره)

نظریه‌ی «ولایت فقیه» از جمله مهم‌ترین نظریاتی است که امام خمینی(ره) آن را به‌طور منسجم مطرح کرد و به برکت انقلاب اسلامی قوت گرفت. او نظریه‌ی ولایت فقیه را به‌عنوان نظریه‌ی سیاسی مطلوب خود ارائه کرد. پیشینه‌ی این نظریه در اندیشه‌ی امام خمینی(ره) به پاسخ وی به کتاب *اسرار هزار رساله*

1. cleft sentences

2. pseudo cleft sentences

3. non-restrictive relative clauses

4. non-factive presupposition

5. counter-factual presupposition

۱۳۲۲ ه.ش. برمی‌گردد. امام خمینی(ره) در *کشف‌الاسرار* به نظریه‌ی ولایت فقیه اشاره کرده است. وی در سال ۱۳۳۲ ه.ش. در کتاب *الرسائل* این مطلب را متذکر شده است. او ضمن مباحث کتاب *البیع* و نیز سخنرانی‌هایی در این باره، بر موضوع ولایت فقیه صحنه گذاشته است (تاجیک، ۱۳۸۵). در ادامه، انواع پیش‌انگاری‌هایی که در چهل و سه جمله از امام خمینی(ره) در مورد ولایت فقیه و مباحث پیرامون آن وجود داشته است، به‌همراه ارائه‌ی آمار بررسی و تحلیل می‌کنیم.

- ۱- ولایت فقیه استمرار حرکت انبیاء الهی است.
پیش‌انگاری وجودی: ولایت فقیه << فقیه ولایت دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: استمرار حرکت انبیاء الهی << حرکت انبیاء الهی استمرار دارد.
- ۲- ولایت فقیه همان ولایت رسول‌الله است.
پیش‌انگاری وجودی: ولایت فقیه << فقیه ولایت دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: ولایت رسول‌الله << رسول‌الله ولایت دارد.
- ۳- ولی فقیه، وصی رسول اکرم و در زمان غیبت، امام مسلمین است.
پیش‌انگاری وجودی: ولی فقیه << ولی فقیه وجود دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: وصی رسول اکرم << رسول اکرم وصی دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: امام مسلمین << مسلمین امام دارند.
- ۴- ولایت فقیه خاری است در چشم دشمنان.
پیش‌انگاری وجودی: ولایت فقیه << فقیه ولایت دارد.
- ۵- اگر چنانچه فقیه در کار نباشد، ولایت فقیه در کار نباشد، طاغوت است.
پیش‌انگاری وجودی: ولایت فقیه << فقیه ولایت دارد.
- ۶- رئیس‌جمهور با نصب فقیه نباشد، غیرمشروع است.
پیش‌انگاری وجودی: رئیس‌جمهور << رئیس‌جمهور وجود دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: نصب فقیه << فقیه نصب (قدرت انتصاب) دارد.
- ۷- اسلام، اطاعت فقیه را واجب دانسته است.
پیش‌انگاری وجودی: اسلام << اسلام وجود دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: اطاعت فقیه << اطاعت (از) فقیه وجود دارد.
- ۸- ولایت فقیه مجری قانون و مخالف دیکتاتوری است.
پیش‌انگاری وجودی: ولایت فقیه << فقیه ولایت دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: مجری قانون << قانون مجری دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: مخالف دیکتاتوری << دیکتاتوری مخالف دارد.
- ۹- برای فقیه عادل همه‌ی آن اختیارات پیامبر و ائمه(ع) که به حکومت و سیاست بر می‌گردد، ثابت است.
پیش‌انگاری وجودی: فقیه عادل << فقیه عادل وجود دارد.

- پیش‌انگاری وجودی: اختیارات پیامبر(ص) << پیامبر(ص) اختیارات دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: اختیارات ائمه(ع) << ائمه(ع) اختیارات دارند.
- پیش‌انگاری ساختاری: برای فقیه عادل همه آن اختیارات پیامبر(ص) و ائمه(ع) که به حکومت و سیاست بر می‌گردد (بند موصولی) << اختیارات پیامبر(ص) و ائمه(ع) به حکومت و سیاست بر می‌گردد.
- ۱۰- اینکه در قانون اساسی هست، بعضی شؤون ولایت فقیه هست و نه همه‌ی شؤون آن.
- پیش‌انگاری وجودی: قانون اساسی << قانون اساسی وجود دارد.
- پیش‌انگاری واژگانی: بعضی شؤون ولایت فقیه << ولایت فقیه شؤون دیگری نیز دارد.
- پیش‌انگاری ساختاری: اینکه در قانون اساسی هست، بعضی شؤون ولایت فقیه هست (ساخت اسنادی) << چیزی در قانون اساسی هست.
- ۱۱- از ولایت فقیه آن‌طور که اسلام قرار داده، هیچ‌کس ضرر نمی‌بیند.
- پیش‌انگاری وجودی: ولایت فقیه << فقیه ولایت دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: اسلام << اسلام وجود دارد.
- ۱۲- ولایت فقیه و حکم حکومتی از احکام اولیه است.
- پیش‌انگاری وجودی: ولایت فقیه << فقیه ولایت دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: حکم حکومتی << حکم حکومتی وجود دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: احکام اولیه << احکام اولیه وجود دارند.
- ۱۳- قضیه ولایت فقیه یک چیزی نیست که مجلس خبرگان ایجاد کرده باشد.
- پیش‌انگاری وجودی: قضیه ولایت فقیه << قضیه ولایت فقیه وجود دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: مجلس خبرگان << خبرگان مجلس دارند.
- پیش‌انگاری ساختاری: قضیه ولایت فقیه یک چیزی نیست که مجلس خبرگان ایجاد کرده باشد (بند موصولی) << قضیه ولایت فقیه را مجلس خبرگان ایجاد نکرده است.
- ۱۴- ولایت فقیه یک چیزی است که خدای تبارک و تعالی درست کرده است.
- پیش‌انگاری وجودی: ولایت فقیه << فقیه ولایت دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: خدای تبارک و تعالی << خدای تبارک و تعالی وجود دارد.
- پیش‌انگاری ساختاری: ولایت فقیه یک چیزی است که خدای تبارک و تعالی درست کرده است (بند موصولی) << ولایت فقیه را خدای تبارک و تعالی درست کرده است.
- ۱۵- رئیس‌جمهور منتخب مردم، اگر از طرف ولی فقیه نصب نشود، طاغوت است.
- پیش‌انگاری وجودی: رئیس‌جمهور منتخب مردم << مردم، رئیس‌جمهور منتخب دارند.
- پیش‌انگاری وجودی: ولی فقیه << ولی فقیه وجود دارد.
- ۱۶- اسلام ولایت فقیه را واجب کرده است.
- پیش‌انگاری وجودی: اسلام << اسلام وجود دارد.

- پیش‌انگاری وجودی: ولایت فقیه << فقیه ولایت دارد.
- ۱۷- گویندگان و نویسندگان نترسند از حکومت اسلامی، و نترسند از ولایت فقیه. پیش‌انگاری وجودی: حکومت اسلامی << حکومت اسلامی وجود دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: ولایت فقیه << فقیه ولایت دارد.
- ۱۸- ولایت فقیه، تبع اسلام است.
- پیش‌انگاری وجودی: ولایت فقیه << فقیه ولایت دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: تبع اسلام << اسلام تبع دارد.
- ۱۹- بهترین اصل در اصول قانون اساسی، این اصل ولایت فقیه است.
- پیش‌انگاری واژگانی: بهترین اصل در اصول قانون اساسی (صفت عالی) << اصول دیگری غیر از ولایت فقیه در قانون اساسی وجود دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: اصول قانون اساسی << قانون اساسی اصولی دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: اصل ولایت فقیه << اصل ولایت فقیه وجود دارد.
- ۲۰- ولایت فقیه از امور اعتباری عقلایی است و واقعیتی جز جعل ندارد؛ مانند جعل (قرار دادن و تعیین) قیم برای صغار.
- پیش‌انگاری وجودی: ولایت فقیه << فقیه ولایت دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: امور اعتباری عقلایی << امور اعتباری عقلایی وجود دارند.
- پیش‌انگاری واژگانی: واقعیتی جز جعل ندارد (قید) << ولایت فقیه واقعیت جعل دارد.
- ۲۱- مخالفت با ولایت فقیه، تکذیب ائمه و اسلام است.
- پیش‌انگاری وجودی: مخالفت با ولایت فقیه << مخالفت با ولایت فقیه وجود دارد.
- ۲۲- ولایت فقیه فاجعه نیست.
- پیش‌انگاری وجودی: ولایت فقیه << فقیه ولایت دارد.
- ۲۳- همان طور که قبلاً عرض کردم، موضوع ولایت فقیه چیز تازه‌ای نیست که ما آورده باشیم؛ بلکه این مسأله از اول مورد بحث بوده است.
- پیش‌انگاری واژگانی: همان طور که قبلاً عرض کردم (قید زمان) << این مطلب تکرار شده است.
- پیش‌انگاری وجودی: موضوع ولایت فقیه << موضوع ولایت فقیه وجود دارد.
- پیش‌انگاری ساختاری: موضوع ولایت فقیه، چیز تازه‌ای نیست که ما آورده باشیم (بند موصولی) << موضوع ولایت فقیه را ما نیاورده‌ایم.
- ۲۴- ولایت فقیه، ضد دیکتاتوری است؛ نه دیکتاتوری.
- پیش‌انگاری وجودی: ولایت فقیه << فقیه ولایت دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: ضد دیکتاتوری << دیکتاتوری ضد دارد.
- ۲۵- موضوع ولایت فقیه، مأموریت و انجام وظیفه است.

- پیش‌انگاری وجودی: موضوع ولایت فقیه << موضوع ولایت فقیه وجود دارد.
- ۲۶- با عدالت مخالفند، اینهایی که با حکومت فقیه مخالفند.
- پیش‌انگاری وجودی: حکومت فقیه << فقیه حکومت دارد.
- پیش‌انگاری ساختاری: اینهایی که با حکومت فقیه مخالفند (بند موصولی) << با حکومت فقیه کسانی مخالفند.
- ۲۷- اسلام یک نفر فقیه اگر بخواهد دیکتاتوری کند، از ولایت ساقطش می‌کند.
- پیش‌انگاری وجودی: اسلام << اسلام وجود دارد.
- پیش‌انگاری واژگانی: اسلام یک نفر فقیه اگر بخواهد دیکتاتوری کند (فعل استنباطی) << فقیه قبلاً دیکتاتوری نکرده است.
- پیش‌انگاری واژگانی: از ولایت ساقطش می‌کند (فعل استنباطی) << فقیه قبلاً ولایت داشته است.
- ۲۸- ولایت فقیه برای شما یک هدیه‌ی الهی است.
- پیش‌انگاری وجودی: ولایت فقیه << فقیه ولایت دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: هدیه‌ی الهی << هدیه‌ی الهی وجود دارد.
- ۲۹- از آنچه گذشت [دلیل‌های عقلی و نقلی] به این نتیجه می‌رسیم، از سوی معصومان (ع) برای فقیهان ولایت ثابت است، در هر آنچه برای خود آنان ولایت ثابت بوده است؛ از آن جهت که آنان سلطان بر امت بوده‌اند.
- پیش‌انگاری واقعیت‌پذیر: به این نتیجه می‌رسیم (فعل واقعیت‌پذیر) << از سوی معصومان (ع) برای فقیهان ولایت ثابت است در هر آنچه برای خود آنان ولایت ثابت بوده است، از آن جهت که آنان سلطان بر امت بوده‌اند.
- ۳۰- من از ابتدا معتقد بودم و اصرار داشتم که شرط «مرجعیت» لازم نیست. مجتهد عادل مورد تأیید خبرگان محترم سراسر کشور کفایت می‌کند. در این صورت او ولی منتخب مردم می‌شود و حکمش نافذ است.
- پیش‌انگاری واقعیت‌پذیر: من از ابتدا معتقد بودم (فعل واقعیت‌پذیر) << شرط «مرجعیت» لازم نیست.
- پیش‌انگاری وجودی: مجتهد عادل مورد تأیید خبرگان محترم سراسر کشور << مجتهد عادل مورد تأیید خبرگان محترم سراسر کشور وجود دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: ولی منتخب مردم << مردم ولی منتخب دارند.
- ۳۱- مثلاً یکی از اموری که فقیه متصدی ولایت آن است، اجرای حدود است.
- پیش‌انگاری واژگانی: یکی از اموری که فقیه متصدی ولایت آن است << فقیه متصدی ولایت امور دیگری نیز هست.
- پیش‌انگاری وجودی: متصدی ولایت << ولایت متصدی دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: اجرای حدود << حدود اجرا دارند.

۳۲- جای تردید نیست که امام معصوم(ع) فقها را برای حکومت و قضاوت تعیین فرموده است. بر عموم مسلمانان لازم است که از این فرمان امام(ع) اطاعت کنند.

پیش‌انگاری واقعیت‌پذیر: جای تردید نیست (فعل واقعیت‌پذیر) << امام معصوم(ع) فقها را برای حکومت و قضاوت تعیین فرموده است.

پیش‌انگاری وجودی: امام معصوم(ع) << امام معصوم(ع) وجود دارد.

پیش‌انگاری وجودی: این فرمان امام(ع) << امام(ع) فرمان دارد.

۳۳- مقام ریاست و قضاوتی که ائمه علیهم‌السلام برای فقهای اسلام تعیین کرده‌اند، همیشه محفوظ است.

پیش‌انگاری ساختاری: مقام ریاست و قضاوتی که ائمه علیهم‌السلام برای فقهای اسلام تعیین کرده‌اند (بند موصولی) << فقهای اسلام مقام ریاست و قضاوت دارند.

پیش‌انگاری وجودی: فقهای اسلام << اسلام فقهای دارد.

۳۴- من به همه‌ی ملت، به همه‌ی قوای انتظامی، اطمینان می‌دهم که امر دولت اسلامی، اگر با نظارت فقیه و ولایت فقیه باشد، آسیبی بر این مملکت وارد نخواهد شد.

پیش‌انگاری وجودی: قوای انتظامی << قوای انتظامی وجود دارند.

پیش‌انگاری واقعیت‌پذیر: اطمینان می‌دهم (فعل واقعیت‌پذیر) << امر دولت اسلامی، اگر با نظارت فقیه و ولایت فقیه باشد، آسیبی بر این مملکت وارد نخواهد شد.

پیش‌انگاری وجودی: دولت اسلامی << دولت اسلامی وجود دارد.

پیش‌انگاری وجودی: نظارت فقیه << فقیه نظارت دارد.

پیش‌انگاری وجودی: نظارت ولی فقیه << ولی فقیه نظارت دارد.

۳۵- ولایت فقیه می‌خواهد جلوی دیکتاتوری را بگیرد، نه اینکه می‌خواهد دیکتاتوری کند.

پیش‌انگاری وجودی: ولایت فقیه << فقیه ولایت دارد.

پیش‌انگاری واژگانی: ولایت فقیه می‌خواهد جلوی دیکتاتوری را بگیرد (فعل استنباطی «می‌خواهد») << جلوی دیکتاتوری گرفته نشده است.

پیش‌انگاری واژگانی: ولایت فقیه می‌خواهد جلوی دیکتاتوری را بگیرد (فعل استنباطی «جلو گرفتن») << دیکتاتوری قبلاً وجود داشته است.

۳۶- وقتی می‌گوییم ولایتی را که رسول اکرم(ص) و ائمه(ع) داشتند، بعد از غیبت، فقیه عادل دارد، برای هیچ‌کس نباید این توهم پیدا شود که مقام فقها همان مقام ائمه(ع) و رسول اکرم(ص) است؛ زیرا اینجا صحبت از مقام نیست، صحبت از وظیفه است.

پیش‌انگاری وجودی: رسول اکرم(ص) << رسول اکرم(ص) وجود دارد.

پیش‌انگاری واقعیت‌پذیر: وقتی می‌گوییم (فعل واقعیت‌پذیر) << ولایتی را که رسول اکرم(ص) و ائمه(ع) داشتند، بعد از غیبت، فقیه عادل دارد.

- پیش‌انگاری ساختاری: ولایتی را که رسول اکرم(ص) و ائمه(ع) داشتند (بند موصولی) << رسول اکرم(ص) و ائمه(ع) ولایت داشتند.
- پیش‌انگاری وجودی: فقیه عادل << فقیه عادل وجود دارد.
- پیش‌انگاری واژگانی: برای هیچ‌کس نباید این توهم پیدا شود (فعل استنباطی) << این توهم که مقام فقها همان مقام ائمه(ع) و رسول اکرم(ص) است، قبلاً نبوده است.
- پیش‌انگاری وجودی: مقام فقها << مقام فقها دارند.
- پیش‌انگاری وجودی: مقام ائمه(ع) << ائمه(ع) مقام دارند.
- پیش‌انگاری وجودی: مقام رسول اکرم(ص) << رسول اکرم(ص) مقام دارد.
- ۳۷- این‌ها خیال می‌کنند که اگر چنانچه ولایت فقیه پیش بیاید، قضیه‌ی قلدری پیش می‌آید و دیکتاتوری پیش می‌آید. در صورتی که در اسلام این حرف‌ها نیست.
- پیش‌انگاری واقعیت‌ناپذیر: خیال می‌کنند (فعل واقعیت‌ناپذیر) << اگر چنانچه ولایت فقیه پیش بیاید، قضیه‌ی قلدری پیش نمی‌آید و دیکتاتوری پیش نمی‌آید.
- پیش‌انگاری وجودی: ولایت فقیه << فقیه ولایت دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: اسلام << اسلام وجود دارد.
- ۳۸- ائمه و فقهای عادل موظفند که از نظام و تشکیلات حکومتی برای اجرای احکام الهی و برقراری نظام عادلانه‌ی اسلام برای خدمت به مردم استفاده کنند.
- پیش‌انگاری واقعیت‌پذیر: موظفند (فعل واقعیت‌پذیر) << ائمه و فقهای عادل از نظام و تشکیلات حکومتی برای اجرای احکام الهی و برقراری نظام عادلانه‌ی اسلام برای خدمت به مردم استفاده کنند.
- پیش‌انگاری وجودی: فقهای عادل << فقهای عادل وجود دارند.
- پیش‌انگاری وجودی: نظام و تشکیلات حکومتی << نظام و تشکیلات حکومتی وجود دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: اجرای احکام الهی << اجرای احکام الهی وجود دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: نظام عادلانه‌ی اسلام << اسلام، نظام عادلانه دارد.
- ۳۹- ولایت فقیه مترقی‌ترین اصول قانون اساسی است.
- پیش‌انگاری وجودی: ولایت فقیه << فقیه ولایت دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: اصول قانون اساسی << قانون اساسی اصولی دارد.
- پیش‌انگاری واژگانی: مترقی‌ترین اصول قانون اساسی است (صفت عالی) << قانون اساسی اصول مترقی دیگری نیز دارد.
- ۴۰- امروز ولایت و سرپرستی امت به «فقیه عادل» راجع است و اوست که شایسته‌ی رهبری مسلمانان است، چه حاکم اسلامی باید متصف به «فقه» [علم به قانون اسلامی] و «عدالت» باشد.
- پیش‌انگاری وجودی: ولایت و سرپرستی امت << ولایت و سرپرستی امت وجود دارد.
- پیش‌انگاری وجودی: فقیه عادل << فقیه عادل وجود دارد.

پیش‌انگاری ساختاری: اوست که شایسته رهبری مسلمانان است (بند موصولی) << شایسته‌ی رهبری مسلمانان، فقیه عادل است.

پیش‌انگاری وجودی: حاکم اسلامی << حاکم اسلامی وجود دارد.

۴۱- اگر یک فقیه‌ی بخواهد زورگویی کند، این فقیه دیگر ولایت ندارد.

پیش‌انگاری واژگانی: اگر یک فقیه‌ی بخواهد زورگویی کند (فعل استنباطی) << فقیه قبلاً زورگویی نکرده است.

پیش‌انگاری واژگانی: این فقیه دیگر ولایت ندارد (قید) << فقیه قبلاً ولایت داشته است.

۴۲- فقیه اگر پایش را این‌طوری بگذارد، اگر یک گناه صغیره هم بکند، از ولایت ساقط است. مگر ولایت یک چیز آسانی است که بدهند دست هر کس؟

پیش‌انگاری واژگانی: فقیه اگر پایش را این‌طوری بگذارد، اگر یک گناه صغیره هم بکند، از ولایت ساقط است (فعل استنباطی) << فقیه صاحب ولایت بوده است.

۴۳- آن فقیه‌ی که برای امت تعیین شده است و امام امت قرار داده شده است، آن است که می‌خواهد این دیکتاتوری‌ها را بشکند و همه را به زیر بیرق اسلام و حکومت قانون بیاورد.

پیش‌انگاری ساختاری: آن فقیه‌ی که برای امت تعیین شده است (بند موصولی) << فقیه‌ی برای امت تعیین شده است.

پیش‌انگاری ساختاری: آن فقیه‌ی که امام امت قرار داده شده است (بند موصولی) << فقیه‌ی امام امت قرار داده شده است.

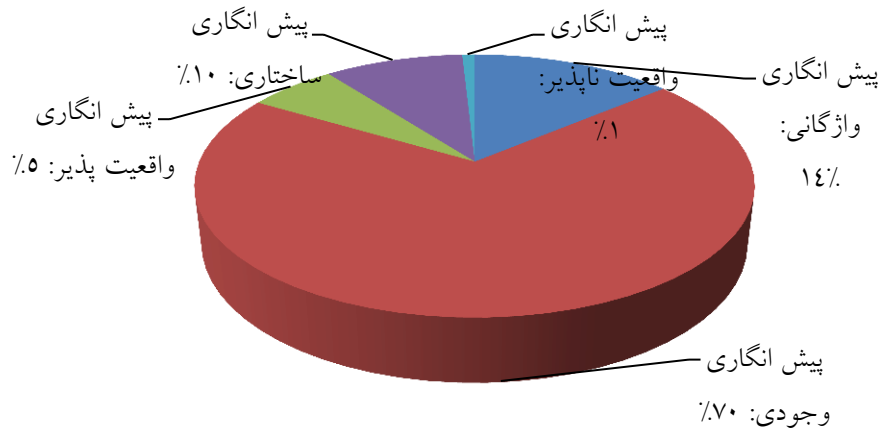
پیش‌انگاری واژگانی: آن است که می‌خواهد این دیکتاتوری‌ها را بشکند (فعل استنباطی) << دیکتاتوری‌ها شکسته نشده است.

پیش‌انگاری واژگانی: آن است که می‌خواهد همه را به زیر بیرق اسلام و حکومت قانون بیاورد (فعل استنباطی) << همه به زیر بیرق اسلام و حکومت قانون درآورده نشده‌اند.

پیش‌انگاری وجودی: حکومت قانون << قانون حکومت دارد.

پیش‌انگاری وجودی: امام امت << امام دارد.

درصد فراوانی انواع پیش‌انگاری‌هایی که در جملات مورد بررسی از امام خمینی(ره) در مورد اصل ولایت فقیه و مباحث پیرامون آن وجود داشت، به‌صورت نمودار ذیل است:

نمودار ۱: انواع پیش‌انگاری‌هایی که در کلام امام خمینی(ره) در مورد اصل ولایت فقیه، وجود دارد.

براساس این نمودار، از میان شش نوع پیش‌انگاری که در قسمت چهارچوب نظری پژوهش معرفی شد، پنج نوع آن؛ یعنی پیش‌انگاری‌های وجودی، واقعیت‌پذیر، واژگانی، ساختاری و واقعیت‌ناپذیر در کلام امام خمینی(ره) وجود داشت و پیش‌انگاری‌های خلاف‌واقع در کلام وی مشاهده نشد. بیشترین تا کمترین پیش‌انگاری‌های موجود در کلام امام(ره) درباره‌ی ولایت فقیه عبارت است از: وجودی، واژگانی، ساختاری، واقعیت‌پذیر و واقعیت‌ناپذیر. پربسامدترین پیش‌انگاری با درصد فراوانی ۷۰٪، پیش‌انگاری وجودی است که با انجام آزمون آماری کای دو (chi-square) مشخص شد تفاوت معناداری میان بسامد این نوع پیش‌انگاری با بسامد پیش‌انگاری واژگانی - که مرتبه‌ی دوم فراوانی را به خود اختصاص داده - وجود دارد و در جملات امام(ره) درباره‌ی اصل ولایت فقیه، از پیش‌انگاری وجودی بیشتر از پیش‌انگاری واژگانی استفاده شده است.

جدول ۱: نتایج آزمون کای دو در بررسی پیش‌انگاری‌های وجودی و واژگانی در کلام امام خمینی(ره) درباره‌ی اصل ولایت فقیه

متغیرها	تعداد مشاهده شده	تعداد موردانتظار	آماره‌ی کای دو	درجه‌ی آزادی	پی‌مقدار
پیش‌انگاری وجودی	۸۱	۴۸/۵	۴۳/۵۵۷	۱	۰/۰۰۰
پیش‌انگاری واژگانی	۱۶	۴۸/۵			
جمع	۹۷				

پی‌مقدار به دست آمده (۰/۰۰۰) که بیشتر از ۰/۰۵ است، نشان می‌دهد که در جملات مورد مطالعه‌ی امام خمینی(ره) میان کاربرد پیش‌انگاری‌های وجودی و واژگانی تفاوت معنادار وجود داشته است.

۷. نتیجه‌گیری

امام خمینی(ره) از جمله شخصیت‌هایی است که درباره‌ی اصل ولایت فقیه نظریه‌پردازی کرده است. از این رو است که بررسی آرای ایشان درباره‌ی اصل ولایت فقیه امری درخور تأمل است. یکی از ابعاد بررسی کلام امام خمینی(ره) درباره‌ی ولایت فقیه، بررسی کلام ایشان از منظر مقوله‌ی پیش‌انگاری است. یکی از عناصر مطرح در حوزه‌ی کاربردشناسی زبان که برای شکل‌گیری هر ارتباط مؤثری وجود آن ضرورت می‌یابد، دانش مشترک غیرزبانی یا پیش‌انگاری‌ها میان عناصر حاضر در ارتباط؛ یعنی گوینده/ نویسنده و مخاطبان است. در واقع، از آنجایی که ارتباط فرایندی دوسویه است، وجود پیش‌انگاری‌ها در شکل‌گیری ارتباطات زبانی ضرورت دارند و در صورت نبود چنین دانش مشترک غیرزبانی ارتباط، نامؤثر و ناکارآمد خواهد بود. در سخنانی که امام(ره) به‌عنوان گوینده در باب ولایت فقیه در جمع اقشار مختلف جامعه به‌عنوان مخاطبان داشتند، برای وجود این ارتباط مؤثر و قابل‌فهم برای مخاطبان و داشتن درک روشن از سخنان وی از سوی مخاطبان، وجود این دانش مشترک غیرزبانی ضروری بوده است. با بررسی مقوله‌ی کاربردشناختی پیش‌انگاری‌ها در چهل و سه جمله‌ی امام(ره) درباره‌ی اصل ولایت فقیه نتایجی حاصل شد که به شرح ذیل ارائه می‌شود:

۱- پیش‌انگاری‌های وجودی، واقعیت‌پذیر، واژگانی، ساختاری و واقعیت‌ناپذیر در کلام امام(ره) وجود داشتند؛ اما پیش‌انگاری خلاف‌واقع در کلام وی مشاهده نشد. این نوع پیش‌انگاری در ساختارهایی یافت می‌شود که پیش‌انگاری‌های آن‌ها نه تنها درست نیست، بلکه حتی خلاف واقعیت یا مغایر با واقعیت است. با توجه به این امر، نبود این پیش‌انگاری در کلام امام(ره) بیانگر این است که اساساً موضوع ولایت فقیه امر و موضوعی خلاف واقع نیست؛ بلکه واقعیت وجودی دارد؛ به طوری که طرح مفهوم ولایت داشتن فقیه‌ی جامع‌الشرایط و واجدالشرایط از زمان غیبت امام عصر(عج) شکل گرفته است و رفته‌رفته نیز در اندیشه‌ی سیاسی شیعی با ثبات‌تر و مستحکم‌تر شده است.

۲- از میان پیش‌انگاری‌های موجود در کلام امام(ره)، پیش‌انگاری وجودی با درصد فراوانی ۷۰٪ نسبت به سایر پیش‌انگاری‌ها بسامد بیشتری داشته است. نتیجه‌ی آزمون آماری کای‌دو نیز نشانگر این است که میان بسامد این پیش‌انگاری با بسامد پیش‌انگاری واژگانی - که رتبه‌ی دوم فراوانی را دارد - تفاوت معناداری وجود دارد.

۳- در پیش‌انگاری، گوینده یا نویسنده‌ی کلام وجود دانش قبلی در باب موضوعاتی که قصد دارد مطرح کند، برای مخاطبانش بدیهی می‌انگارد. در پیش‌انگاری این گوینده‌ی کلام است که فرضی درباره‌ی آنچه که درست است دارد و یا اینکه پیش‌انگاری فرضی است که از پیش، مخاطب (شنونده یا خواننده) آن را می‌داند. در کلام امام(ره) نیز چنین است. در پیش‌انگاری وجودی که غالب‌ترین نوع پیش‌انگاری در کلام امام(ره) است، وی داشتن دانش مشترک قبلی در سه زمینه را از سوی مخاطبانش بدیهی دانسته است. این سه زمینه عبارت‌اند از:

الف) وجود دانش مشترک در زمینه‌ی کلی مباحث فقیه، ولی فقیه و ولایت داشتن فقیه؛ ولایت داشتن فقیه، وجود ولی فقیه، قدرت انتصاب داشتن فقیه، اطاعت از فقیه، وجود فقیه عادل، وجود قضیه/موضوع ولایت فقیه، وجود اصل ولایت فقیه، وجود مخالفت با ولایت فقیه، حکومت داشتن فقیه و نظارت داشتن ولی فقیه، فقیه‌دانشن اسلام، مقام داشتن فقه‌ها، وجود فقه‌های (فقیه) عادل.

ب) وجود دانش مشترک در زمینه‌ی مسائل دینی و اعتقادی؛ استمرار داشتن حرکت انبیاء الهی، ولایت داشتن رسول الله، مقام داشتن رسول اکرم (ص)، وجود اجرای احکام الهی، وحی داشتن رسول اکرم (ص)، امام داشتن مسلمین، وجود نظام عادلانه اسلام، وجود اسلام، اختیار داشتن پیامبر (ص)، اختیار داشتن ائمه (ع)، وجود خدای تبارک و تعالی، تبع داشتن اسلام، اجرا داشتن حدود، وجود امام معصوم (ع)، فرمان داشتن امام (ع)، تصدی داشتن ولایت، وجود ولایت و سرپرستی برای امت، وجود ولی منتخب برای مردم، امام داشتن امت، وجود امور اعتباری عقلایی، وجود هدیه‌ی الهی، وجود احکام اولیه.

ج) وجود دانش مشترک در زمینه‌ی مباحث حکومتی و سیاسی کشور؛ وجود رئیس جمهور، وجود قانون اساسی، وجود حکم حکومتی، وجود مجلس خبرگان، رئیس جمهور منتخب داشتن مردم، وجود حکومت اسلامی، اصول داشتن قانون اساسی، وجود حاکم اسلامی، وجود مجتهد عادل مورد تأیید خبرگان، وجود قوای انتظامی، وجود دولت اسلامی، وجود نظام و تشکیلات حکومتی. مجری- داشتن قانون، ضد (مخالف) داشتن دیکتاتوری.

این یافته نشان می‌دهد اگرچه کلام امام (ره) درباره‌ی ولایت فقیه و مباحثی در این زمینه است، اما ایشان این پیش‌انگاری را داشته است که مخاطبان وی نه تنها درباره‌ی موضوع ولایت فقیه دانش قبلی مشترک با او را دارند بلکه در زمینه‌های مباحث اعتقادی و دینی و نیز سیاسی و حکومتی کشور نیز دانش مشترک قبلی دارند. در واقع، برای اینکه ارتباطی مؤثر و دو سویه میان امام (ره) و مخاطبانش شکل بگیرد و عمل انتقال پیام و درک پیام به گونه‌ای کارآمد رخ دهد، مخاطبان امام (ره) بایستی علاوه بر داشتن دانش مشترک قبلی درباره‌ی مباحث مربوط به فقیه، ولی فقیه و ولایت فقیه، درباره‌ی مسائل دینی و اعتقادی و مباحث حکومتی و سیاسی کشور نیز دانش مشترک قبلی داشته باشند تا بتوانند درک درست‌تری از کلام امام درباره‌ی ولایت فقیه داشته باشند.

۴- پیش‌انگاری‌های واژگانی موجود در کلام امام (ره) که به صراحت مربوط به موضوع ولایت فقیه می‌شوند، عبارت‌اند از: قبلاً دیکتاتوری نکردن فقیه، قبلاً ولایت داشتن فقیه، واقعیت جعل داشتن ولایت فقیه، قبلاً زورگویی نکردن فقیه.

۵- پیش‌انگاری‌های ساختاری یافت شده در کلام امام (ره) که آشکارا مربوط به موضوع ولایت فقیه می‌شود، عبارت‌اند از: ایجاد شدن قضیه‌ی ولایت فقیه از سوی مجلس خبرگان، ایجاد شدن ولایت فقیه از سوی خدای تبارک و تعالی، مخالفت کسانی با حکومت فقیه، مقام ریاست و قضاوت داشتن فقه‌های اسلام، شایسته‌ی رهبری مسلمانان بودن فقیه عادل، امام امت قرار داده شدن فقیه.

۶- پیش‌انگاری‌های واقعیت‌پذیر مشاهده‌شده در کلام امام(ره) که به‌طور مشخص مربوط به موضوع ولایت فقیه می‌شوند، عبارت‌اند از: آسیب واردنشدن به مملکت در صورت نظارت فقیه و ولایت فقیه، دارابودن فقیه، ولایت رسول اکرم(ص) و ائمه(ع) بعد از غیبت.

منابع

- قرآن کریم
- اخوان کاظمی، بهرام (۱۳۷۸)، «قدمت و ثبات نظریه‌ی ولایت مطلقه‌ی فقیه در سیره‌ی امام(ره)»، کتاب نقد، سال چهارم، شماره‌ی ۱۳.
- اکبری‌معلم، علی (۱۳۸۱)، «مشروعیت و مقبولیت ولایت فقیه از دیدگاه امام خمینی(ره)»، علوم سیاسی، سال هفتم، شماره‌ی ۲۵.
- امام خمینی (۱۳۲۳)، کشف‌الاسرار، بی‌جا: نشر ظفر.
- امام خمینی (۱۳۷۹)، البیع، ۲ جلد. تهران: مؤسسه‌ی تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره).
- امام خمینی (۱۳۸۱)، ولایت فقیه، تهران: مؤسسه‌ی تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره).
- بحرالعلوم، محمدبن محمد (۱۳۶۲)، بلغة الفقیه. جلد ۳، تهران: منشورات مکتبه‌الصادق.
- تاجیک، ابوالفضل (۱۳۸۵)، «جستاری درباره‌ی نظریه‌ی ولایت فقیه با تکیه بر آراء امام خمینی(ره)»، فروغ وحدت، سال دوم، شماره‌ی ۶.
- راغب اصفهانی، ابی‌القاسم الحسن بن محمد (۱۴۰۴ ه.ق.)، مفردات الفاظ قرآن کریم، قم: دفتر نشر کتاب.
- رشادتی، محمدمهدی (۱۳۸۶)، «حکومت مبتنی بر نظریه‌ی ولایت فقیه از منظر امام خمینی(ره)». فصلنامه‌ی دین و سیاست، شماره‌ی ۱۳-۱۴.
- صفوی، کوروش (۱۳۸۳)، درآمدی بر معنی‌شناسی. تهران: سوره‌ی مهر.
- صلح‌جو، علی (۱۳۷۷)، گفتمان و ترجمه. تهران: نشر مرکز.
- علوی، سیدجعفر (۱۳۸۴)، «بررسی مفهومی و مصداقی ولایت در قرآن»، مجله‌ی تخصصی الهیات و حقوق. شماره ۱۷.
- علی‌محمدی، حجت‌اله (۱۳۸۷)، سیر تحول اندیشه‌ی ولایت فقیه در فقه سیاسی شیعه، تهران: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- مطهری، مرتضی (۱۳۸۴)، ولاء و ولایت‌ها، تهران: انتشارات صدرا.
- مؤسسه‌ی تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره) (گردآورنده) (۱۳۷۹)، صحیفه‌ی امام، ۲۲ جلد، تهران: مؤسسه‌ی تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره).
- وریج کاظمی، عباس (۱۳۸۱)، «امام خمینی؛ احیای دین و نظریه‌ی مطلقه‌ی ولایت فقیه». حوزه و دانشگاه، سال هشتم، شماره‌ی ۳۰.
- Chemla, E. & Bott, A. L. (2011). "Processing Presuppositions: Dynamic Semantics vs Pragmatic Enrichment". Retrieved 17 May 2013

From<<http://www.emmanuel.chemla.free.fr/Material/Chemla-Bott-ProcPresProj.pdf>>

- Efram, J. F. (1993). "Pragmatics and Translation: the Problem of Presupposition". *Traduction, Terminologie, Rédaction*, Vol. 6. N. 1, pp. 149-170.
- Kempson, R. (2001). "Pragmatics: Language and communication". In M. Aronoff & J. Rees-Miller (Eds.), *The Handbook of Linguistics* (pp. 394-445). Oxford: Blackwell.
- Levinson, S. (1997). *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Yule, G. (2000). *Pragmatics*. New York: Oxford University Press.